

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List II. V Ljubljani, 1. junija 1881.

Tečaj XXI.

Názorni nauk v drugem razredu ljudske šole.

7. Vaja.

Poletje.

V poprejšnih vajah sem pokazal slovenskim učiteljem pot, kako naj bi názorni nauk, ki je središče vsega podučevanja, v drugem razredu nadaljevali. Da je názorni nauk osobito v drugem razredu ljudske šole zelo potreben, o tem ne dvomi nihče, kdor zná, kako slabo še otroci v tem razredu svoje misli izrazujejo, kadar jim je treba na zastavljena vprašanja odgovarjati. V poprejšnih vajah sem podal učiteljem, svojim tovarišem, le nekoliko obrisov, kako naj bi se pri poduku ravnali, da bi ne zanemarjali toliko važnega nazornega nauka. Moj namen ni bil, to stvar na dolgo in široko razpravljati; kajti, kdor bi hotel vse povedati, kaj in kako naj se učitelj z otroci pri posameznih predmetih pogovarja, k temu bi bilo treba debele knjige, iz katere naj bi učitelj v svojo pripravo zajemal. S svojo poslednjo vajo v 7. šte. „Učit. Tovariša“ hotel sem nehati s svojimi obrisi k názornemu nauku, misleč, da je zadosti, ako le nekoliko zgledov podam in nekoliko tvarine svojim tovarišem v primérno porabo. Ali skušnja me je učila, kako težavno je večkrat in kako zamudno, ako je treba učitelju sproti iskati primerne gradiva, ki ga potrebuje v razgovor s svojimi učenci. Zatorej sem se namenil še nekoliko taci obrisov napisati v našem „Tovarišu“, da bi olajšal s tem znabiti vendar kacemu učitelju težavno in zamudno pripravljanje k šolskemu nauku. Od sih dob hočem to stvar objavljati bolj na kratko ter priobčevati le potrebno gradivo, katero naj si potem vsak po svoje priredi, t. j. razširi ali okrajša, kakor se mu najbolje in najprimérnejše zdi.

— Ker se ravno z mesecem junijem začne polétje, zato rej hočem danes v ta namen podati nekoliko gradiva v razgovor učitelja z učenci. Da otroci dobé pravi pojem o poletji, ki je gotovo najprijetnejši letni čas za vsacega človeka, naj bi se razgovarjalo po naslednjem načrtu:

a) Začetek poletja: Kdaj se polétje začne? Kdaj in kje solnce vzhaja? kdaj in kje zahaja? (Strani neba: vzhod, zahod). Kdaj stoji solnce najvišje? Kakšen je dan? Kakšna je noč? Dnevi so gorki, vroči, (zakaj?); treba nam je lahke obleke (zakaj?). Jasno nebo.

b) Poletno jutro. Noč, dani se, jutranja zarja, solnčni vzhod. Petelin poje; skorjanček in drugi ptiči se zbudé. Čebele, metulji in različne žuželke izletavajo, (kam?). Kmetič poklada živini, gre ali se vozi na polje, (zakaj?). Pastir in ovčar. Voznik. Meščani in tržani vstajajo. Rosa na rastlinah; solčna svitloba in gorkota.

c) Poletni večer. Solnce zahaja (kje?). Dečki se kopljejo, kmetič, pastir, ovčar, popotnik i. t. d. se vračajo (gredó); ptički se spravljajo. Hladnejše postaja; večerna zarja; komarji plešejo, hrosti brenčé, slavčki pojó. Zrak čist, miren, toploten. Megla po vlažnih travnikih. Večerja, sprehod ali šetanje, otročje igre. Večerna molitev, noč, počitek ali spanje.

Kakšen je vrt v poletji.

a) Šetanje po vrtu. Kako je vrt razdeljen. Kakšne cvetice cvetó v tem času? Katere cvetice so uže odcvetele? Katere bodo še le cvetele? i. t. d. — Katera ovočna (sadna) drevesa vidimo na vrtu? Katero zelenjavo? Kakšno podobo ima nezrelo, kakšno zrelo ovočje (sadje)? Kakšen okus ima zrelo ovočje? (recimo: češnje, marelice, rudeče grozdice i. t. d.) Kako je treba snažiti gredice, steze in stezice? Česa je treba grahu in fižolu, da se opira? Tičje strašilo na polji in po njivah. Kakšne živali najdemo po vrtéh? Katere so kvarljive (škodljive), katere so koristne?

b) Bela lilija (*Lilium candidum*). Vrtna rastlina, čebulasta rastlina. Čebula: jajčasta, blede-rumenkasta, luskasta. Steblo: do pol meter visoko, suličasto. Listi: Svitlo-zeleni, pri dnu bolj gosti, pri vrhu bolj redki in manjši. Cvet: velik, bel, krasen, lepodčhteč, zvončast, ima po 6 cvetnih listov, 6 prašnikov z zlato rumenimi prašnicami in 1 pestič z dolgim vratom. Ta cvetica je podoba nedolžnosti in čistosti. Cveté meseca junija in julija.

c) Fižol. Korenina, steblo, listi, cvet; ovijajoče se steblo s trojnati listi; listki široko-jajčasti. Cveti rudečkasti, podobni rudečim metuljčkom. Plod je strok; strok je podolgast, predalčast in zelen; v stroku je seme; seme je jajčasto, večidel belo, a tudi rumeno, sivo, črno in pisano. Deni seme v zemljo in povédi mi, kaj vidiš čez 8 — 14 dni? Čimu nam je fižol? Kakšna razlika je med fižolom in graham?

d) Črešnja. Kaj je črešnja? Korenina, deblo, les. Sad je okrogel in gol, ima okroglasto, gladko koščico. Po barvi je rudeč, pegast, rumenkast ali črn. (Črešnje belice, črešnje črnice). Po okusu sladak ali kiselkast.

Živali v poletji.

a) Gosenica in metulj. Kakšne živali vidimo v poletji po vrteh? Gosenica glogovega belina ima črno glavo in je črno in belo kosmata. Glogovega belina najlaže pokončaš, ako obereš po zimi mešičke in jih sožgeš, ali pa če zatareš jajca in mlade gosenice, dokler se še niso razlezele iz gnezda.

b) Polž. Kje najdete polža? Polži se počasi pomikajo, ker nimajo nog. Mesto nog imajo na trebuhu mesnat podplat, zato jih tudi trebuhonožce imenujemo. Glava nosi po dve ali štiri tipalnice, katere žival lahko v se potegne. Oči sedé ali na konci, ali pa na korenu večjih tipalnic. Telo tiči v zvitej, apnenej hišici, v katero se žival lahko vsa skrije. Nekateri polži so dobra postna jed.

c) Lastavica. Kje in kako si nareja lastavica gnezdo? (Pod streho, v vežah, stajah, kuhinjah in celó dimnikih). Gnezdo si naredi iz blata, slame in sená. Hrani se z zuželkami, zlasti muhami, loveč jih letaje. Lastavice so rade blizu ljudi. Kljun imajo kratek, pločast, malo ne trivoglat; peroti dolgi in špičasti; rep viličast. Lastavice so koristne ptice (zakaj?). Selilne ptice.

Pašniki in travniki.

a) Pastir in njegova čreda. Obleka, bič, pes (kakšen? čimu?); rog (piščal); trobi (zakaj?): čreda se zbira; krave, ovce, koze; kravar, ovčar, kozar; paša: trava in zelišča so živini v živež; živina se pase; zvečera se živina vrača domóv. Hlev. Klaja.

b) Košnja. Trava po travnikih rumení; zrela je; kosci prihajajo; kosé (sečejo) travo s kosó. Kakšna je kosa? Posušena trava se imenuje senó. Deževno vreme, nevihta, povodenj. Senó se domóv zvozi. Skedenj. Živinska klaja.

Tu je gradiva dovolj, o katerem naj se učitelj z otroci pogovarja in otroci bodo dobili pravi pojem o poletji.

Perva odgoja otrokova.

(Spisal Jos. Ciperle.)

10.

Značajni in verli nemški pisatelj Seume piše: „Vse bi bolje šló, ako bi ljudje več hodili“. Vsakdo vé, da mu jed in pijača in spanje bolje diši, ako se je izprehodil, ali če je opravljal kako težavno opravilo. In komur diše omenjene tri stvari, ta je tudi zdrav.